

AZ OFFI TÖRTÉNETE JOGSZABÁLYOKBAN

KÁNTOR ÁKOS¹

Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda Zrt.

E-mail: kantor.akos@offi.hu

Az állami fordításügy 150. évfordulója kapcsán felmerült, hogy keressük meg és rakjuk össze azokat az építőkocákat, amelyekből az állami fordításügy felépült. Számomra jogászként egyértelmű volt, hogy a mindennapi használatban lévő jogszabálygyűjtemények kutatásával kezdem a feladatot. Kíváncsi voltam, hogy a digitalizáció korában meddig lehet az íróasztal mellől visszajutni az időben anélkül, hogy a levéltárban kelljen kutatni.

Kutatásom némileg egyoldalú, hiszen jogászként tisztában vagyok vele, hogy a jogszabályok csak távolról és utólag követik a társadalom reálfolyamatait, tehát egy korszak teljes képét nem lehet pusztán rideg jogszabályok kógens és diszpozitív szabályai között kutatva megismerni, azonban nagyon tanulságos, hogy néhány, ma is használt szabályunk őse épp ezekben a jogszabályokban található. Így, amikor modernizáljuk a működést, a régi, sok évtizedes szabályozás leporolása után tehetjük fel a kérdést, vajon ez miért van így?

Meglepetésemre a Jogtár az 1949-es évig visszavitt a múltba, egészen az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda megszületéséig, innen már csak fel kellett tárnunk azt a jogszabályi láncolatot, amelyen keresztül eljutunk a mai OFFI Zrt. feladatellátását meghatározó szabályozókig, pontosabban azok elődjéig, mivel a gazdasági társasággá alakulás számos szabályozást normatív szintről a belső szabályzati szintre helyezett át.

A vizsgált időszakból mintegy 40 normatív jogszabályt és állami irányítás egyéb jogi eszközét (mai nevén: közjogi szervezetszabályozó eszköz) vizsgáltam meg, több eset-

¹ A szerző kodifikációs szakjogász, az OFFI vezérigazgatójának tanácsadója. Megragadom a lehetőséget, hogy kifejezzem hálámat Vezérigazgató Asszonynak és az állami fordítószolgálat 150 éves fennállását megszervező és lebonyolító Projektvezetőnek, egyben a kötet szerkesztőjének a felkérésért, mivel a tanulmány készítése olyan korokba és jogszabályok közé vitt el, amelyekkel egyetemista koromban is csak érintőleg találkoztam. Nemcsak kodifikátorként jelentett örömet kutatni a régi jogszabályok után a Magyarországi Rendeletek Tárában vagy éppen az Igazságügyi Közlöny kiegészés óta kiadott számaiban, hanem a történelem iránt átlagosan érdeklődő emberként is. A kutatás öröme vitt el abba az irányba, hogy bár az eredeti elképzelés szerinti téma az OFFI történetének feltárása jogtárban hozzáférhető jogszabályok alapján lett volna, a kutatás skópja jelentősen kitolódott a jogtárban fellelhető első, 1949-es normát mintegy 80 évvel megelőző jogszabályok vizsgálatára, és a fordító és tolmács szakma szabályozására és díjazására is, ami remélem, nem elvesz, hanem csak növeli tanulmányom értékét, melynek olvasásához kellemes időtöltést kívánok.

ben az azokat módosító normákkal együtt. A kor jogalkotását még nem hatotta át napjaink felgyorsult tempója. Van olyan jogszabály a gyűjtésben, amely a kibocsátását követően több mint tíz évig változatlan szöveggel volt hatályban (*pl. a 24/1986. [VI. 26.] MT-rendelet 1992. január 23. és 2007. december 31. között*).

A leggyakrabban módosuló jogszabályok természetesen a díjszabásról szólnak, ezek is több jogforrási szinten helyezkedtek el, az igazságügyi miniszteri rendelettől kezdve az igazságügyi miniszteri és árhivatal elnöki közös rendeleteken át egészen az ármegállapításig.

A vizsgált jogszabályok három kodifikációs csomópontot jeleznek: először 1949-ben történt a szakterület átfogó szabályozása, *az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda létesítése tárgyában* kiadott 4234/1949. (IX. 15.) MT-rendelettel – a Belügyminisztérium fordítóosztályának az átvételével – megalakult az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda. Az iroda szervezeti és működési szabályait *az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda szervezete, ügyvitel és működése tárgyában* kiadott, 86800/1949. (XI. 1.) IM-rendelet tartalmazta. A rendelet érdekessége, hogy egyúttal a fordításért fizetendő díjakat is tartalmazta.

A második kodifikációs hullám 1962-ben zajlott, az új szabályozás 1963. március 1-jén lépett hatályba. A legmagasabb szintű jogforrás *a tolmácsi feladatok ellátásáról* szóló 8/1962. (III. 22.) Korm. rendelet volt, amely hatályon kívül helyezte a 4234/1949. (IX. 15.) MT-rendeletet. Az iroda működését *az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda jogköréről és működéséről* szóló 1/1963. (III. 12.) IM-rendelettel szabályozták újra, az ügyvitelt külön normában, *az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda ügyviteléről* szóló 102/1963. (IK 6.) IM-utasításban fogalmazták meg. Ekkor külön jogszabályban jelent meg a tolmácsok képzésének szabályozása *a tolmácsigazolványról, a tolmácsvizsgáról és a tolmácsok nyilvántartásáról* szóló 1/1962. (VII. 7.) MM-rendeletben. Az időszak pénzügyi szabályait – a reformot kissé megelőzve – *a könyvkiadáson kívüli fordításokért és e fordításokkal összefüggő munkákért fizethető díjakról* szóló 1/1961. (VII. 1.) IM-rendelet és *a könyvkiadáson kívüli fordítások és e fordításokkal összefüggő szolgáltatások díjáról* szóló 2/1961. (VII. 1.) IM-ÁH-rendelet tartalmazta.

A harmadik – eddigi utolsó – átfogó kodifikáció 1986-ban kezdődött *a szakfordításról és tolmácsolásról* szóló 24/1986. (VI. 26.) MT-rendelettel. A végrehajtási szabályokat *a szakfordításról és a tolmácsolásról* szóló 24/1986. (VI. 26.) MT-rendelet végrehajtásáról szóló 7/1986. (VI. 26.) IM-rendelet tartalmazza, a képzési követelményeket pedig *a szakfordító- és tolmácsképzés megszerzésének feltételeiről* szóló 7/1986. (VI. 26.) MM-rendelet tartalmazza. A szolgáltatási díjak *a szakfordítás és tolmácsolás díjáról* szóló 8/1986. (VI. 26.) IM-rendelet tartalmazta utolsóként, *melyet a szakfordítás és tolmácsolás díjáról* szóló 8/1986. (VI. 26.) IM-rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló 10/1989. (IX. 28.) IM-rendelet helyezte hatályon kívül.

Az OFFI 1994-ben alakult át állami tulajdonú gazdasági társasággá, ettől kezdve a szervezetére, működésére és díjszabására vonatkozó normákat már nem jogszabály, ha-

nem a tulajdonosi joggyakorló tudtával és jóváhagyásával kiadott belső szabályzatok határozzák meg.

A jogszabályok vizsgálatát három aspektusból végeztem, az első a szervezetet és működését meghatározó szabályok, a második a tolmács és fordító tevékenységét alapvetően meghatározó jogszabályok, a harmadik pedig az ellenszolgáltatás, milyen elvek szerint határozták meg az egyes időszakokban a fordításért, illetve a tolmácsolásért fizetendő díjak nagyságát.

1. Az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda szervezete és működése

1.1. Előzmények

„A magyar királyi ministertanács 1868. október 13. napján tartott ülésénén 1. napirendi pontként elfogadta Kandó Kálmán ministeri tanácsos előterjesztését a ministerelnökségnél szervezendő központi fordítási osztályra vonatkozóan”². A Magyarországi Rendeletek Tárában³ megjelent a m. kir. belügyminisztériumnak 1869. évi mart. 25-én 277. szám alatt kelt valamennyi törvényhatósághoz intézett értesítővénye a központi fordítóosztály felállításáról, mely szerint „a magyar királyi ministerelnökségnél egy központi fordítói osztály állíttatott fel”. Kivonatban közölte a lap a magyar királyi ministerelnökségnél felállított központi fordítói osztály szervezésére nézve megállapított szabályokat, elsőként állapította meg a „fordítmányokért” fizetendő díjakat.

A központi fordítóosztály 38 év után, 1907-ben a m. kir. igazságügy-miniszternek 9.307/1907. I. M. számú rendelete a m. kir. ministerelnökségben felállított fordítóosztálynak a m. kir. belügyminisztériumba áthelyezése tárgyában és a belügyminisztériumban felállított fordítóosztályról szóló 8.892 B. M. számú körrendelettel került át a Belügyminisztérium szervezetébe.

Érdekességként megemlítenéd a m. kir. belügyminiszter 1927. évi 156.198. számú rendelete a közigazgatási eljárásban használható hiteles fordítások a belügyminisztérium fordító osztályának szervezete és a magán-fordítóirodák működésének szabályozásáról, amely célul tűzte ki országos hálózat létrehozását: „A belügyminisztérium fordító osztálya Budapest székesfőváros területén legfeljebb 4, a vidéken pedig legfeljebb minden vármegye székhelyén, és minden törvényhatósági joggal felruházott városban egy-egy felvevőhelyet létesíthet. Ezeknek a felvevőhelyeknek feladata kizárólag a fordítási anyag továbbítása a belügyminisztérium fordítóosztálya és a felek között.”

2 https://www.eleveltar.hu/web/guest/bongeszoz?ref=TypeDeliverableUnit_91c86d02-d4b4-4356-852a-79efc3a9f912&tenant=MNL (Letöltve: 2018. november 27.)

3 https://library.hungaricana.hu/hu/view/OGYK_RT_1869/?pg=239&layout=s (Letöltve: 2018. november 27.)

1.2. Az 1949. évi szabályozás

A következő átalakulás újabb 42 év elteltével következett be, az *Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda létesítése tárgyában* kiadott 4234/1949. (IX. 15.) MT-rendelet az igazságügy-miniszter felügyelete alatt létrehozta az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Irodát. A belügyminisztérium fordítóosztályának alkalmazottait át kellett venni az Iroda létszámba. A belügyminisztériumi fordítóosztály irodái, felszerelési tárgyai az Iroda használatába mentek át.

Az Iroda működési körébe tartozott:

- a) idegen nyelvű iratnak magyar nyelvre vagy más idegen nyelvre, úgyszintén magyar nyelvű iratnak idegen nyelvre való hiteles lefordítása, akár teljes szövegében, akár valamely – a fordításban is határozottan megjelölt – részében,
- b) más által készített fordítás hitelesítése,
- c) idegen nyelvű iratról hiteles másolat készítése, végül
- d) a szóbeli hiteles tolmácsolás.

Az Iroda az igazságügy-miniszter felügyelete alá került, élén az igazságügy-miniszter előterjesztésére a magyar népköztársaság minisztertanácsa által kinevezett igazgató állt; „személyzete” kinevezett és szerződéses fordítókból, valamint a szükséges kezelő személyzetből állt, amelynek létszámát a pénzügyminiszter az igazságügy-miniszterrel egyetértve állapította meg. Az Iroda költségvetési szerv volt, személyi és dologi kiadásairól az igazságügyi tárca költségvetésének keretében külön alcím alatt kellett gondoskodni. Ugyanakkor a fordítási, hitelesítési és tolmácsolási munkákról díjjegyzéket kellett kiállítani, és ezek ellenében befolyó bevételek teljes egészükben az államkincstárt illették meg.

Az MT-rendeletben foglalt felhatalmazás alapján született annak végrehajtására az *Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda szervezete, ügyvitele és működése tárgyában* kiadott 86800/1949. (XI. 1.) IM-rendelet. A rendelet megállapította, hogy az Iroda székhelye Budapest, de a szükséghez képest vidéken is létesíthet kirendeltségeket, és a Magyar Népköztársaság címerét használhatja hivatalos pecsétjén.

A rendelet meghatározza a hitelesítés alaki követelményeit (1) és a hiteles záradék szövegét (2):

- (1) *„A hiteles fordítást az eredeti okiratra vagy iratra kell ráírni, vagy hozzá kell fűzni, az utóbbi esetben az összefűző zsinór két végét az iroda hiteles címkéjével pecsétviasszal, ostyával vagy más hasonló ragasztóval magához az okirathoz (irathoz) kell rögzíteni és az Iroda hivatalos pecsétjével akként kell ellátni, hogy annak megsértése nélkül az összefűzött iratokat ne lehessen szétválasztani.”*

(2)

„...../19..... OFFI.

Hitelesen bizonyítom, hogy ez a fordítás a fenti nyelvű szöveggel/szöveg
..... részével mindenben megegyezik.

Budapest, 19.....

.....

Az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda igazgatója”

A rendelet felsorolja azt is, hogy az Iroda mely nyelvekről és nyelvekre végez fordítást és tolmácsolást:

„1. Élő nyelvek: orosz, francia, angol, német, bolgár, cseh, észt, finn, újjörög, újhéber, holland, horvát, japán, jiddis, kínai, lengyel, olasz, örmény, portugál, román, spanyol, svéd, szerb, szlovák, szlovén, török és ukrán.

2. Holt nyelvek: latin, ógörög, óhéber.”

A rendelet érdekessége, hogy fordítással üzletszerűen foglalkozó személyek (fordítóirodák vagy vállalatok tulajdonosai stb.) megbízásából az Iroda nem volt köteles munkát végezni.

A 86800/1949. (XI. 1.) IM-rendeletet viszonylag gyorsan, 1950. július 30-án hatályon kívül helyezte az *Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda gazdasági iroda ügyvitelére és működésére tárgyában* kiadott 44800/1950. (VII. 30.) IM-rendelet. A rendelet kimondja, hogy az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda új működési formája: gazdasági iroda, vagyis olyan szervezet, amelynek célja a népgazdaság valamely ágában hatósági és gazdasági jellegű feladatok együttes ellátása.⁴ A gazdasági iroda élén igazgató áll, akit az az illetékes miniszter (jelen esetben az igazságügy-miniszter) nevez ki, a gazdasági iroda személyzetét az igazgató alkalmazza, és mindannyian közalkalmazottak. A rendelet megismétli a hitelesítés formai követelményeit, a hitelesítési záradékot kis-mértékben módosítja:

„...../19..... OFFI

Hitelesen bizonyítom, hogy ez a fordítás

a fenti/idefűzött nyelvű szöveggel (szöveg részével) min-
denben megegyezik.

Budapest, 19

Az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda Igazgatója.”

A 44800/1950. (VII. 30.) IM-rendeletet három évvel később az *Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda ügyviteléről és működéséről* szóló 3/1954. (V. 18.) IM-rendelet helyezte hatályon kívül. A rendelet újdonsága volt, hogy deklarálta, hogy vidéken elhe-

⁴ A gazdasági irodákról szóló 1949. évi 11. törvényerejű rendelet.

lyezett szervek vagy vidéken tartózkodó személyek állami közjegyző útján is rendelkeztek meg fordítást.

1.3. Az 1962. évi szabályozás

A tolmácsi feladatok ellátásáról szóló 8/1962. (III. 22.) Korm. rendelettel kezdődött meg az 1962–63. évi újraszabályozási hullám. A Korm. rendelet hatályon kívül helyezte a korábbi, közel 13 évig változatlan szövegű legmagasabb szintű jogforrást, a 4234/1949. (IX. 15.) MT-rendeletet, egyúttal felhatalmazta az igazságügy-minisztert, hogy az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Irodának az írásbeli és hiteles fordítások készítésére vonatkozó jogkörét rendeletben szabályozza.

Meghatározta, hogy tolmácsolási feladatot állami és társadalmi szervek, szövetkezetek csak a velük közvetlen munkaviszonyban álló személytől vagy tolmácsigazolvánnyal rendelkező személytől vehettek igénybe. A tolmácsigazolvánnyal a Művelődési Minisztérium és a tolmács lakóhelye szerint illetékes tanács vezetett nyilvántartást.

A Korm. rendelet ezen túlmenően az Irodára vonatkozó szervezeti szabályt nem is tartalmazott, rendelkezései a tolmácsszakma követelményeit határozták meg.

Miután a fenti jogszabály deregulálta az OFFI szervezetére és működésére vonatkozó szabályokat Korm. rendeleti szintről, azokat *az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda jogköréről és működéséről* szóló 1/1963. (III. 12.) IM-rendelet, valamint az állami irányítás egyéb jogi eszközei⁵ közé tartozó, *az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda ügyviteléről* szóló 102/1963. (IK 6.) IM-utasítás határozta meg.

Az OFFI 1/1963. (III. 12.) IM-rendelet szerinti feladatköre az állami, társadalmi és szövetkezeti szervek (szervezetek), valamint a lakosság részére fordítások készítése és ezzel összefüggő szolgáltatások végzése, ezen belül hiteles fordítás, fordításhitelesítés, idegen nyelvű iratról hiteles másolat készítése, nem hiteles lefordítás, egyéb munkák, igazságügyi hatóságok előtt szóbeli tolmácsolás, valamint **figyelőszolgálat** működtetése: tudományos, gazdasági, műszaki és kulturális jellegű idegen nyelvű tanulmányok (cikkek, könyvek stb.) rendszerezett jegyzékeinek összeállítása és az állami, társadalmi, szövetkezeti szervek (szervezetek) rendelkezésre bocsátása.

A rendelet megismétli, hogy az OFFI az igazságügy-miniszter felügyelete alatt működő gazdasági iroda, élén az igazságügy-miniszter által kinevezett igazgató áll, személyzete rendszeresített állásra kinevezett szak-, adminisztratív és kisegítő alkalmazottakból, valamint szerződéses fordítókból (lektorokból) áll, akiknek létszámát az igazságügy-miniszter állapítja meg. Egyes fordításra és azzal összefüggő tennivalókkal az OFFI-val munkaviszonyban nem álló személyek is – esetenként – megbízhatók.

A rendelet újdonsága volt, hogy az OFFI 1963. március 1-jétől nem díjjegyzéket, hanem **számlát** bocsátott ki az általa elvégzett munkáért.

A korábban IM-rendeletben szereplő ügyviteli szabályok is egy szinttel lejjebb, a 102/1963. (IK 6.) IM-utasításban kerültek meghatározásra. Az általános rendelkezések

5 Mai nevén: közjogi szervezetszabályozó eszköz.

közé **etikai elvek** is megfogalmazásra kerültek: „[...] OFFI minden dolgozójának törekednie kell arra, hogy az OFFI a fordításokkal és az azokkal összefüggő szolgáltatásokkal, valamint az igazságügyi tolmácsolással kapcsolatos feladatait [...] a megrendeléseknek, illetve a tolmácsi kirendeléseknek megfelelően *kifogástalanul és kellő határidőben* ellássa.”

Az utasítás a korábbiakkal lényegileg megegyezően határozta meg a hitelesítés módját, a hitelesítési záradék szövegét, azonban a hitelesítési záradék aláírását már nemcsak az igazgató, hanem az igazgatóhelyettes, vagy az igazgató által kijelölt revizor-fordító is megtehetette.

Az utasítás újdonsága volt a következő tiltó rendelkezés:

„12. § Olyan okiratról (iratról), amelynek hitelesítését jogszabály tiltja, az OFFI hiteles fordítást nem készíthet, és a más által készített fordítást nem hitelesítheti.”

Vélhetően ez a rendelkezés a gyökere annak a napjainkban is gyakran felmerülő kérdésnek, hogy mely iratokról lehet, és melyekről nem lehet hiteles fordítást készíteni. Az utasítás a következő szabályozási cikluson is átívelően, egészen 1998. június 30-ig hatályban maradt.

1.4. Az 1986-os szabályozás

Mintegy 23 év elteltével történt meg a soron következő kodifikáció, amely egy minisztertanácsi rendeletet és 3 miniszteri rendeletet, valamint egy ármegállapítást tartalmazott. A szabályozás alapját a 8/1962. (III. 22.) Korm. rendelet hatályon kívül helyező, módosításaival ma is hatályban levő, *a szakfordításról és tolmácsolásról* szóló 24/1986. (VI. 26.) MT-rendelet adta. A korábbi renDELETEH képest újdonsága, hogy a tolmácsolás mellett megjelenik benne a szakfordítás szabályozása is. Ez az MT-rendelet a 8/1962. (III. 22.) Korm. renDELETEH hasonlóan nem tartalmaz szervezeti szabályokat az OFFI-ra vonatkozóan, a szakfordító és tolmács szakma központi ágazati irányítását delegálja az igazságügy-miniszterre. Az MT-rendelet meghatározza, ki végezhet szakfordítást illetve tolmácsolást, és a tolmácsigazolványhoz hasonlóan szakfordító-igazolványt is bevezetett. Újdonsága volt, hogy az igazolványt kiállító szakigazgatási szerv **nyilvántartást vezetett**, valamint a szakfordító és a tolmács tevékenysége felett **hatósági ellenőrzést** gyakorolt.

A jogalkotó az MT-rendelet végrehajtását az igazságügy-miniszterre delegálta, aki ezt a módosításokkal ma is hatályban levő *a szakfordításról és a tolmácsolásról* szóló 24/1986. (VI. 26.) MT-rendelet végrehajtásáról szóló 7/1986. (VI. 26.) IM-rendelettel valósította meg. A ma is hatályos rendelet meghatározza az OFFI feladatkörét: hiteles fordítás, fordítás hitelesítése, idegen nyelvű iratról hiteles másolat készítése, nem hiteles fordítás és ezekkel összefüggő egyéb munkák, a rendelet példálózva a következő feladatokat említi: lektorálás, leírás, sokszorosítás, korrektúra. A rendelet meghatározta a szakfordító, illetve tolmácsigazolvány kiadására irányuló eljárás szabályait.

A 24/1986. (VI. 26.) MT-rendelet felhatalmazta a művelődési minisztert, hogy meghatározza a szakfordítók és a tolmácsok képzésének, valamint továbbképzésének szabályait, továbbá a szakfordító- és a tolmácsképzés megszervezésének feltételeit. Ezt a

módosításokkal ma is hatályban levő *a szakfordító- és tolmácsképzés megszerzésének feltételeiről* szóló 7/1986. (VI. 26.) MM-rendeletben tette meg.

A szabályozási csomaghoz tartozott *a szakfordítás és tolmácsolás díjáról* szóló 8/1986. (VI. 26.) IM-rendelet és *az Igazságügyi Minisztériumnak a szakfordítás, a lektorálás, valamint a tolmácsolás díjára* vonatkozó XIV/1/1986. (ÁT. 25) **ármegállapítása**. Ezen szabályozók bizonyultak az utolsó normatív díjszabásnak, mivel *a normatív árszabályozást a szakfordítás és tolmácsolás díjáról* szóló 8/1986. (VI. 26.) IM-rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló 10/1989. (IX. 28.) IM-rendelet megszüntette.

1.5. Napjaink szabályozása

Az 1986 óta eltelt több mint három évtizedben a szakfordítás és a tolmácsolás szabályozása módosító rendelkezések útján történt, ezért a napjainkban hatályos jogszabályok a 8/1986. (VI. 26.) IM-rendelet kivételével több módosítást követően módosult tartalommal, de azonos címmel hatályban vannak.

A legfontosabb változások: az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda már nem gazdasági iroda, hanem 1994 óta kizárólagos állami tulajdonban álló részvénytársaság, 2006 óta pedig kizárólagos állami tulajdonban álló, zártkörűen működő részvénytársaság. Ennek megfelelően a normatív szabályozás is átkerült a gazdasági társaságokról szóló törvényben meghatározott belső szabályokba, szabályzatokba.

A jogterület talán legnagyobb horderejű módosítása 2009-ben következett be: a 24/1986. (VI. 26.) MT-rendeletből a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény módosításáról szóló 2008. évi CXI. törvény hatálybalépésével, valamint *a belső piaci szolgáltatásokról* szóló 2006/123/EK irányelv átültetésével összefüggésben *egyeb kormányrendeletek módosításáról és hatályon kívül helyezéséről* szóló 182/2009. (IX. 10.) Korm. rendelet 4. § és 5. §-a **deregulálta** a 8/1962. (III. 22.) Korm. rendelet 1. § b) pontjával bevezetett **tolmácsigazolványt** azzal, hogy a 2009. október 1. előtt kiadott szakfordítói, illetve tolmácsigazolványok változatlanul szakfordítás, tolmácsolás végzésére jogosítanak, de új igazolvány kiállítására nem kerül sor. Ezzel a rendelkezéssel 2009. október 1-jével megszűnt a tolmácsigazolvánnyal rendelkezők **névjegyzéke** is, valamint a szakfordítók és tolmácsok feletti **hatósági ellenőrzés**. Ez a módosítás tette lehetővé ugyanakkor a szakfordító- vagy szakfordító-lektor képzéssel rendelkezők számára cégkivonat, valamint a cégjegyzékbe bejegyzendő adatoknak és cégiratoknak az Európai Unió bármely hivatalos nyelvére történő hiteles fordítását.

2. A tolmács- és fordítótevékenység szabályozása

2.1. Előzmények

A történeti iratok között kutatva feltűnik, hogy a XX. század elejéig főként a tolmácsokról szólt a szabályozás, például „a m. kir. igazságügyministernek” 1873. évi október 22-én 62942 sz. a. kelt rendelete *a kir. bírósági hiteles tolmácsokról*, mivel a fordítási felada-

tokat – a központi fordítóosztály mellett – a tolmácsok végezték. Képesítési követelményeiket a rendelet 6. §-a szabta meg: „*Bírósági állandó hites tolmács lehet minden nagykorú magyar állampolgár, a ki az illető bíróság székhelyén állandóan lakik, és azon nyelveket, melyeknek tolmácsul magát kineveztetni kéri, szóban és írásban teljesen bírja, s a kinél a következő 7. §-ban felszámolt akadályok fenn nem forognak.*”

Az eljárás menete: pályázattal kellett folyamodni a törvényszék elnökéhez, majd tolmácsi vizsgát kellett tenni a törvényszék elnöke és két a nyelvet kellően értő bírása vagy szakértője előtt. A vizsgán „*kölönös figyelem fordítandó az értelmes kifejtésre, a szókötés és helyesírás szabályaira.*” A hites tolmács kinevezéséről a törvényszék teljes tanácsulésen hozott határozatot, ezután a törvényszék színe előtt esküt kellett tenni. A „*kinevezetés a Budapesti Közlöny Hivatalos Részében kihirdetendő.*”

Tolmácsnévjegyzéket az egyes bíróságok vezettek, ahogyan az a bíróságokhoz kinevezett tolmácsokat illetőleg címmel kiadott, a m. kir. igazságügy-miniszternek 8264/1876. szám alatti körrendelete az összes e. f. kir. törvényszékek és járásbíróságokhoz fogalmazta meg: „*kellő tudomás végett közlöm a címzett bírósággal, a hazai bíróságoknál alkalmazott állandó tolmácsok névjegyzékét, a mely a jövőre kinevezendő, s a budapesti közlöny hivatalos részében kihirdetett tolmácsokkal folyton kiegészítendő lesz...*” Ettől függetlenül az igazságügyi tárca közzétette a hiteles tolmácsok névjegyzékét, például a „*m. kir. igazságügy-miniszternek*” 24939/1882. szám alatt az összes e. f. kir. törvényszékek és járásbíróságokhoz intézett **körrendeletében**, a hazai bíróságoknál alkalmazott állandó tolmácsok névjegyzéke tárgyában.

A körrendelet melléklete tartalmazta az elsőfolyamodású kir. bíróságok mellé kinevezett állandó tolmácsok névjegyzékét. A névjegyzék egy táblázat volt, melynek első oszlopa a kinevezett bíróságot, második oszlopa az állandó tolmács nevét, harmadik oszlopa pedig a nyelvet tartalmazta. A táblázat 53 állandó tolmács nevét tartalmazta 1883-ban. Érdekes nyelvirányok az illyr és a tót, a legtöbb tolmács német és román nyelvre volt kinevezve, angol nyelvirányban négy tolmács dolgozott.

A kir. bíróság neve, mely mellé kineveztetett	Az állandó tolmács neve	A nyelv, melyre kineveztetett
Kassai kir. törvényszék	Szmrecsányi László	német
Kecskeméti > >	Hoskó József	>
Kolozsvári > >	Dr. Isacu Aurél	román, német
> > >	Graf Jakab	francia
Lévai > járásbíróság	Massányi Mihály	német, tót
Marmaroszigeti kir. törvényszék	Sternberg Adolf	héber
> > >	Lax Mózes	>

1. ábra. Tolmácsnévjegyzék 1883

Az 1873. évi 62942 sz. a. kelt rendelet alapján a hites tolmácsnak „*az okmányok összekapcsolásához és a fordítások hiteles alakú kiállításához [...] egy viasz és egy festék-nyomatú pecsétnyomóra van szüksége.*”

A rendelet tartalmazza a hitelesítés elvégzésének módját is:

„*A fordítás vagy az eredeti okiratra íratik, vagy ezen okirathoz fűzetik, és a zsinór mindkét vége a tolmács hivatalos pecsétjével lepecsételtetik.*”

A hitelesítési záradékba pedig a következő került:

A fordítások hitelesítési záradéka a fordítás végére a következőképpen fogalmazva irandó:

(A tolmácsi ügyszám.)

Ezen fordítás a főlebbi eredeti X nyelvű szöveggel mindenben megegyez.

Kelt stb.

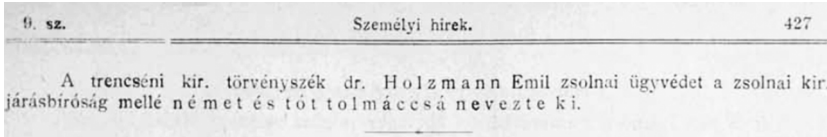
(P. H.)

N. N. s. k.

kir. törvényszéki (esetleg járásbírósi) hites tolmács.

Az 1873-as szabályozást váltotta fel 43 év elteltével a m. kir. igazságügy-miniszternek 58.600/1916. I. M. számú rendelete a *kir. bírósági tolmácsolásról*. A rendelet újdonsága, hogy megemlíti a fordítóosztályt is: „Az állandó tolmácsok hiteles fordításaival egyenlő érvényű a m. kir. belügyminisztérium fordítóosztályának hiteles alakban kiállított fordítása.” A rendelet kimondja, hogy igazságügyi hatóságoknál a szóbeli tolmácsolást és írásbeli fordítást állandó és alkalmi tolmácsok teljesítik. Alkalmi tolmács igazságügyi alkalmazott vagy más megbízható, értelmes egyén lehet. Az igazságügyi alkalmazottak a tolmácsi szolgálatot díj nélkül kötelesek teljesíteni.

Az állandó tolmácsok a törvényszékek mellé rendszeresített állásra pályázhattak. A kinevezésre a törvényszék teljes ülése által kijelölt tolmácsnak, ugyancsak belügyminiszter a vezetése alatt álló minisztérium fordítóosztályának tagjával vagy más közhatóság állandó fordítóként alkalmazni kívánt személynek vizsgát kellett tennie, amely írásbeli és szóbeli részekből állt. A vizsga magas színvonalú volt, egy polgári perben hozott ítéletet, egy bünvádi perben hozott ítéletet, és egy végrendeletnek vagy örökösödési szerződésnek fordítását kellett szótár és segédkönyvek nélkül elvégezni. Különösen meg kellett követelni a vizsgázótól a jó felfogást, az értelmes kiejtést, a nyelvtani és helyesírási szabályok ismeretét, valamint a jártasságot a jogi műkifejezésekben. A tolmácsi vizsga elfogadásáról az igazságügy-miniszter döntött, ő is nevezte ki az állandó bírósági tolmácsot. A működés megkezdése előtt a tolmácsnak esküt kellett tennie. A kinevezést a Budapesti Közlönyben és az Igazságügyi Közlönyben közzétették.

2. ábra. Tolmácskinevezés az Igazságügyi Közlöny 1916/9. számában

Az állandó tolmács **ellátási kötelezettséggel** rendelkezett „A tolmács köteles a 23. §-ban jelzett működési körébe tartozó megbízásokat, ha kizáró ok nincs (2. §.), mind a hatóságoktól, mind a magánfelektől elfogadni [...] teljesíteni.”

Mivel bíróság mellé volt rendelve, szigorú szabályok vonatkoztak a **távollétére** is: „Ha a tolmács lakóhelyéről 8 napot meghaladó időtartamra távozni kíván, köteles ezt a szándékát a törvényszék elnökének, [...] kellő időben bejelenteni. A bejelentett távozási idő leteltével a tolmácsnak lakóhelyére visszatérnie és tolmácsi működését folytatnia kell.”

A rendelet tartalmazza a hitelestés módját és a hitelesítési záradékot:

(A tolmács ügyszáma.)

»Hivatkozással a.....kir. törvényszék elnöke előtt letett eskümlre (fogadásmra), bizonyítom, hogy ez a fordítás $\frac{\text{a fenti}}{\text{az idefűzött}}$ nyelvű szöveggel mindenben megegyezik.

Kelt

(P. H.)

N. N.

..... $\frac{\text{kir. törvényszéki}}{\text{kir. járásbíróági}}$ tolmács.«

A törvényszék elnöke a vezetése alatt álló törvényszék és a felügyelete alatt álló járásbíróóságok mellé szervezett tolmácsi állásokról, valamint az ott működő tolmácsokról jogszabályban foglalt minta szerinti jegyzéket vezetett. A törvényszék elnöke minden év decemberében kivonatot terjesztett fel az igazságügy-miniszterhez az abban az évben működő tolmácsok adataival, a tolmácsok teljes névjegyzékét az Igazságügyi Közlöny évenként legalább egyszer közzétette.

A tolmácsok felügyeleti és fegyelmi hatósága is működött, méghozzá háromfokú volt: első fokon annak a törvényszéknek az elnöke járt el, amelynek területén a tolmács alkalmazva volt, másodfok a felettes ítélőtábla elnöke volt, harmadfokon az igazságügy-miniszter járt el. A rendelet részletesen szabályozta a fegyelmi vétségeket, az eljárást és a fegyelmi büntetéseket.

A m. kir. belügyminiszter 1927. évi 156.198. számú rendelete a közigazgatási eljárásban használható hiteles fordítások a belügyminisztérium fordítóosztályának szervezete és a magán-fordítóirodák működésének szabályozásáról a fentieknél konkrétább képzettségi elvárásokat állapított meg 1928-tól a fordítóosztályra felvehető fordítók és az osztályvezető vonatkozásában:

„A belügyminiszter jövőre a fordítóosztály vezetésével csak olyan egyént bíz meg és az osztály belső és külső fordító tagjaiként csak olyan főiskolát végzett egyént alkalmaz, aki az egyéb kellékek mellett valamely idegen nyelvben való teljes jártasságát az 58.600/1916. lg. m. rendelet 10. §-ának 2. pontja alapján a tolmácsi vizsga sikeres letételével igazolja.”

Természetesen a miniszter kivételt tehet azzal, akinek valamely idegen európai nyelvben való jártassága irodalmi működése révén vagy egyébként köztudomású.

Az 58.600/1916. I. M. számú rendeletet 26 év után a m. kir. igazságügy-miniszternek 36.000/1942. I. M. számú rendelete a kir. bírósági tolmácsokról, valamint a tolmácsi vizsgaszabályozásról váltotta fel. Eszerint a bírói vagy más igazságügyi eljárás során szükséges szóbeli tolmácsolást és írásbeli fordítást rendszerint állandó bírósági tolmácsok teljesítik, szóbeli tolmácsolást azonban alkalmi tolmácsok is teljesíthetik. Az állandó tolmáccsal szemben támasztott elvárások a következők: magyar állampolgár, gondnokság, csőd alatt nem áll, vád alá helyezve, elítélve nincs, középiskolai érettségi vizsgát tett, vagy ezzel egyenlő értékű, más képzettséget szerzett, nem állnak fenn vele szemben kizárási okok, és a tolmácsi vizsgát is letette. A tolmácsjelöltnek pályáznia kell, a királyi törvényszék teljes ülése által javasolt rendszerint két pályázó közül az igazságügy-miniszter nevezi ki tolmáccsá az általa kiválasztott jelöltet, akinek esküt kell tennie a kir. törvényszék elnökénél. Az állandó bírósági tolmács kinevezését az igazságügy-miniszter az eskü letétele után a Budapesti Közlönyben és az Igazságügyi Közlönyben közzéteszi.

A kir. törvényszék elnöke a vezetése alatt álló kir. törvényszék és a felügyelete alatt álló kir. járásbíróóságok mellé szervezett állandó bírósági tolmácsi állásokról, valamint az ott működő állandó bírósági tolmácsokról jegyzéket vezet. A kir. törvényszék elnöke minden év végén az igazságügy-miniszterhez terjeszti fel a tolmácsi jegyzéknek az adott évben működő tolmácsokra vonatkozó adatokat tartalmazó kivonatát. A tolmácsok teljes jegyzékét évenként közzétették az Igazságügyi Közlönyben. A tolmácsok felügyeleti és fegyelmi hatóságai az 1916-os szabályozással azonosan kerültek meghatározásra.

A rendelet részletesen szabályozta a tolmácsi vizsgát, létrehozta Budapesten a **Tolmácsi Vizsgabizottságot**. Elnökét, tagjait és titkárát öt évre az igazságügy-miniszter nevezte ki, elnökét és titkárát igazságügyi közszolgálatban álló személyek sorából, tagjait pedig a közszolgálatban álló szakférfiak, a nyelv jogosítvánnyal rendelkező kir. közjegyzők, valamint az állandó bírósági tolmácsok közül. Tolmácsi vizsgára bocsátották a tolmácsi vizsgára utasított személyt, a nyelvjogosítványt kérő kir. közjegyzőt vagy közjegyzőhelyettest, valamint a belügyminiszter vagy más hatóság által állandó fordítóként alkalmazni kívánt személyt.

A tolmácsi vizsga írásbeli és szóbeli részekből állt. Az írásbeli vizsga tárgya egy polgári perben és egy büntetőügyben hozott ítéletnek vagy végzésnek, továbbá egy végrendeletnek (örökösödési szerződésnek) vagy valamely nem peres ügyben hozott határo-

zatnak lefordítása magyar nyelvről a vizsga nyelvére, végül ugyanilyen megkülönböztetés szerint kijelölt három idegen nyelvű iratnak lefordítása magyar nyelvre.

2.2. Az 1949. évi szabályozás

Az 1949. évi szabályozás nem érintette az 1942-es IM-rendeletet, annak intézményi szabályai egészen 1963-ig hatályban maradtak, vélhetően a szervezetrendszer esetleges változásainak lekövetésével.

2.3. Az 1962. évi szabályozás

A szabályozás módosítását *a tolmácsi feladatok ellátásáról* szóló 8/1962. (III. 22.) Korm. rendelet kezdte meg, a tolmácsokról rendelkező szabályozást egy fokkal magasabbra, kormányrendeleti szintre emelve. A végrehajtási rendeletek szintjén megemlítendő, hogy a szabályozás tevékenység szintjén szétválik az általános, valamint a bíróságok, ügyészségek előtti (korábban: igazságügyi) tolmácsolásra, azonban a képzési feltételek azonosak maradtak. A Korm. rendelet meghatározza, hogy állami, társadalmi szervek és szövetkezetek esetében tolmácsolást csak ilyen szervnél munkaviszonyban álló vagy tolmácsigazolvánnyal rendelkező személy végezhet. A Korm. rendelet bevezeti a **tolmácsigazolvány** fogalmát, amelyet olyan büntetlen előéletű személy kaphat, aki a művelődési miniszter által előírt vizsgát sikeresen letette. Fontos megjegyezni, hogy a tolmácsvizsga követelményei meghatározásának feladata 1942-ig a törvényszéki elnöknél, 1962-ig pedig az igazságügy-miniszternél volt.

A tolmácsigazolványt a művelődésügyi minisztérium állítja ki, és az visszavonásig érvényes, vagyis a tolmácsoknak nem kellett azt időszakonként megújítaniuk. Az igazolványhoz kapcsolódva **két nyilvántartás** is létezett, az egyik a Művelődési Minisztériumban országos hatáskörrel, regionálisan pedig megyei tanácsoknál. *A tolmácsigazolványról, a tolmácsvizsgáról és a tolmácsok nyilvántartásáról* szóló 1/1962. (VII. 7.) MM-rendelet határozta meg a tolmácsigazolvány kiadásának eljárásrendi szabályait. A tolmácsvizsga megszervezése és végrehajtása az igazságügy-minisztertől átkerült a művelődési miniszterhez, és némiképp egyszerűsödött, elszakadt a bírósági feladatoktól, általános jellegűvé vált:

„A vizsga írásbeli részén a jelölt feladata az általános nyelvismeret megállapítására alkalmas

a) magyar nyelvű szöveg fordítása idegen nyelvre (kb. 30 gépelt sor);

b) idegen nyelvű szöveg fordítása magyar nyelvre (kb. 30 gépelt sor).

A vizsga szóbeli részének nyelvi tárgyai:

a) rendszeres leíró nyelvtan;

b) beszélgetés mindennapi tárgykörből;

c) tolmácsolás.”

A vizsga írásbeli része alól mentesült az, aki a választott nyelvből felsőfokú nyelvtudást igazoló bizonyítvánnyal rendelkezett, akinek olyan oklevele volt, amely őt oktató-

si intézményben választott nyelv tanítására képesítette, akinek – a választott nyelvből – középfokú nyelvtudást igazoló bizonyítványa volt, vagy aki oklevelet vagy bizonyítványt szerzett olyan külföldi, legalább középokú oktatási intézményben, ahol az oktatás a választott nyelven folyt.

Az igazságügyi tolmácsolásról külön jogszabály rendelkezett, *a bíróságok és ügyészségek előtti szóbeli tolmácsolásról* szóló 2/1963. (IV. 17.) MM-rendelet. Ez a rendelet határozta meg az OFFI mai napig fennálló ellátási kötelezettségét,⁶ miszerint a budapesti székhelyű bíróságoknál és ügyészségeknél a szóbeli tolmácsolást az OFFI látja el, Budapesten kívül pedig ha a tolmácsolás nem biztosítható, az OFFI bármely bíróságnál, illetőleg ügyészségnél köteles tolmácsolást ellátni.

Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán az 1973/74-es tanévtől kezdődően társadalomtudományi, természettudományi, műszaki és külgazdasági szakirányokban szakfordító- és tolmácsképzés indult. Ennek okán született meg a *szakfordító- és tolmácsképzésről, valamint a tolmácsigazolványhoz szükséges vizsgáról* szóló 3/1974. (II. 6.) MM-rendelet, amely az 1/1962. (VII. 7.) MM-rendeletből hatályon kívül helyezte a tolmácsvizgára vonatkozó szabályokat, valamint – *mára már tiltott kodifikációs megoldással* – megváltoztatta a jogszabály címét.

A rendelet újdonsága, hogy bevezette az alkalmassági vizsgát, valamint a szakfordító- és tolmácsképzést, amely négy hónapig tartó, egész napos intenzív oktatás volt. 1978-tól ezt újabb négy hónapos levelező képzés követte. A szakfordítói záróvizsgán megfelelt hallgató *szakfordítói*, a sikeres tolmácsi záróvizsgát tett hallgató *tolmács-szakfordítói* képesítézbizonyítványt kap. Ez utóbbi képesítéssel a tolmácsigazolvány tolmácsvizsga nélkül is igényelhető volt, 1980-tól pedig az Idegen Nyelvek Főiskoláján szerzett tolmács-, valamint fordító- és tolmácsképzésről kiállított oklevéllel is.

A tolmácsvizsga átkerült az ELTE BTK-hoz, amelyet évente egy alkalommal szervez meg. A vizsga írásbeli részében a jelölt feladata az általános nyelvismeret megállapítására alkalmas

- a) magyar nyelvű szöveg fordítása idegen nyelvre (kb. 30 gépelt sor);
- b) idegen nyelvű szöveg fordítása magyar nyelvre (kb. 30 gépelt sor).

A vizsga szóbeli részének nyelvi tárgyai:

- a) rendszeres leíró nyelvtan;
- b) beszélgetés mindennapi tárgykörből;
- c) tolmácsolás.

2.4. Az 1986-os szabályozás

A napjainkban is hatályos, *a szakfordító- és tolmácsképzés megszerzésének feltételeiről* szóló 7/1986. (VI. 26.) MM-rendelet megszüntette az ELTE és az Idegen Nyelvek Főis-

6 A szakfordításról és a tolmácsolásról szóló 24/1986. (VI. 26.) MT-rendelet végrehajtásáról szóló 7/1986. (VI. 26.) IM-rendelet 6. §.

kolója kiemelt szerepét a szakfordító- és tolmácsképzésben és a vizsgáztatásban, a szakfordító- és tolmácsképesítést felsőoktatási intézmények alap-, és továbbképzéseiben, valamint a művelődési miniszter által kijelölt intézményekben megszerezhetővé tette. A rendelet taxatíván meghatározta, hogy a szakfordító-, szakfordító-lektor, tolmács-, szaktolmács- és a konferenciatolmács-képesítés minősül szakfordító- és tolmácsképesítésnek. Az egyes képesítések tartalmi elemeit is kibontja a rendelet. Újdonság, hogy a tolmácsképzésben helyet kap az etikai és protokolláris szabályok ismerete. A tolmácsvizsga intézménye továbbra is fennáll (megjegyzendő, hogy kodifikációs szempontból vizsgálva némiképp „eldugva” szerepel a rendelet folyó szövegében, még egy önálló alcímet sem kapott), kiegészülve szakfordító-, szakfordító-lektor, szaktolmács- és konferenciatolmács-vizsgálóval, amelyre a vizsgáztató szervnél⁷ kell jelentkezni. Érdekesség, hogy tolmácsvizsgára iskolai végzettségétől és életkorától függetlenül bárki jelentkezhet.

A tolmácsigazolvány és a névjegyzék jogi szabályozása 1986-tól a művelődési miniszter feladatköréből visszakerült a szakfordítás és tolmácsolás ágazati irányításáért felelős igazságügy-miniszter feladatkörébe, az arra vonatkozó szabályokat *a szakfordításról és a tolmácsolásról szóló 24/1986. (VI. 26.) MT-rendelet végrehajtásáról* szóló 7/1986. (VI. 26.) IM-rendelet tartalmazta, egészen azok 2009-ben bekövetkezett deregulációjáig.

A tolmács (szakfordítói) tevékenység feletti kontrollt a 36.000/1942. I. M. számú rendelet 50. §-a szerint a kirendelés helye szerinti királyi törvényszék elnöke gyakorolta, ez a rendelkezés a rendelet 1963-as hatályon kívül helyezésével megszűnt, majd az 1986-ban kiadott rendelet a **nyilvántartást vezető szervezeteknek** (az állandó lakóhely szerint illetékes községi tanács végrehajtó bizottságának szakigazgatási szerve, a városi, a fővárosi kerületi tanács végrehajtó bizottságának igazgatási feladatot ellátó szakigazgatási szerve, vagy a megyei városi hivatal) **hatósági ellenőrzési** jogosultságot adott újból a szakfordítói és tolmács-tevékenység felett. A hatósági ellenőrzés a tolmácsigazolvány – ezzel együtt a névjegyzék – deregulációjával együtt megszűnt.

Napjainkban a fentebb bemutatott minőségbiztosítási szabályok közül kötelező jelleggel szinte semelyik sem hatályos, nincs tolmácsnévjegyzék, sem igazolvány, sem hatósági ellenőrzés. Ennek hiányát érzékelve határozta meg az OFFI a 2016–2018-as évekre szóló, középtávú intézményfejlesztési stratégiájában a vele szerződésben álló tolmácsok és fordítók minőségbiztosításának kialakítását, melynek eleme az etikai kódex elfogadása és a folyamatba épített minősítési rendszer kialakítása.

3. A fordítói és tolmácsdíjakról

Az elmúlt 150 év legbővebb szabályozási körét adó jogszabályok és jogszabály-módosítások mindig a pénz, a tolmácsdíjak körül forogtak. Olyannyira igaz ez, hogy már 1868. október 13-án, a központi fordítóosztály kialakítását kimondó **minisztertanácsi érte-**

⁷ Például ilyen az ELTE BTK FTT <http://www.elteftt.hu/hu/orszagos-vizsgak>.

kezleten a változó költségekre tervezett évi 4000 forintnyi átalányt rögtön 7890 forintra emelték. Ebben a részben nem kívánom forintról forintra bemutatni, hogy mikor megnyit kellett fizetni egy oldal lefordításáért, hanem az esetlegesen ma is meglévő rendelkezések gyökereit keresem, természetesen a jogszabályokban talált érdekességek, furcsaságok bemutatása mellett.

3.1. Előzmények

Már a m. kir. belügyministeriumnak 1869. évi mart. 25-én 277. szám alatt kelt valamennyi törvényhatósághoz intézett **értesítvénye a központi fordítóosztály felállításáról** is tartalmazott fordítási díjat meghatározó rendelkezések: „A fordítások díjak mellett eszközöltenek.” A magyar királyi miniszterelnökségnél felállított központi fordítói osztály szervezésére nézve megállapított szabályokról készült 1869-es kivonat szerint a díjakat a fordítmány minősége szerint határozták meg a következők szerint:

- a) „egyszerű fordításokért, melyek arra szolgálnak, hogy az eredeti irat lényeges tartalma magyar vagy német nyelvre áttétessék, írott törtivenkint 1–2 frt
- b) hitelesítendő fordításokért, melyeknél szó és értelem szerinti áttételről van szó, írott tört ivenkint 2–3 frt
- c) Az országos törvénytár számára szánt s hitelesítendő fordításokért, nyomtatott ivenkint 20–25 frt

Az írott ivenk nagyságának a fordítói osztály főnökénél létező mérték szerintinek kell lenni, s minden lapján legalább 32 sort tartalmazni. Fél lapnál vagy 16 sornál kevesebb fordítást, az illetők ingyen tartoznak végezni, viszont azon túlmenők, egész lapnak tekintendők.”

A szabályozás érdekessége a „fordítói osztály főnökénél létező mérték”, amely elég szubjektív mértékegységnek tekinthető, főleg egy Bécsből vagy Fiuméből érkező megrendelés esetében. Tolmácsok esetében a m. kir. igazságügy-miniszternek 1873. évi október 22-én 62942 sz. a. kelt rendelete a kir. bírósági hiteles tolmácsokról tartalmaz rendelkezéseket a díjazásról.

- 1) „Ha a lakhelyükön székelő bíróságok által a tolmácsok élő szónak vagy írásnak szóbeli tolmácsolására alkalmaztatnak: félnaponkint 2 frt 50 kr munkadíjra van igényük. Négy órai vagy ennél rövidebb idejű munka fél napul – négy óránál tovább tartó munka egész napul számítandó.
- 2) Ha a tolmácsok a vidéki bíróságok által alkalmaztatnak szóbeli tolmácsolásra, a főlebbi munkadíjon felül, a hivatalos utón levő kir. aljárásbiráknak járó napidíjban s útiköltségben részesítendőek.
- 3) írásbeli hitelesített fordítások írott ivenkint 2 frt 50 krral díjazandók. Egy írott ivenk négy, legalább 30 sorú lapot, és egy sornak legalább tizenhat szótágot kell tartalmaznia. Egy lapnál rövidebb fordítás egy negyedivnek számítandó.

4) Fordítások hitelesítéséért írott ivenkint 50 kr. fizetendő. A hitelesítendő fordítás, ha egy ivnél kevesebb is, egy ivnek számítandó.”

Érdekesség, hogy a bíróságok részére a nem hiteles fordítási kivonatokat a tolmácsnak ingyen kellett elkészíteni. Azonban, ha valakinek sokat kellett ingyen dolgoznia, akkor a törvényszéknek az igazságügy-minisztériumnál az év végén legfeljebb 100 forint nagyságú jutalmi átalányt lehetett javasolni a tolmács részére.

A m. kir. igazságügy-miniszternek 58.600/1916. I. M. számú rendelete a kir. bírósági tolmácsolásról is tartalmazta a tolmácsolás és a fordítás díjait. A tolmács díja idő szerinti sávokban volt meghatározva, 2, 4, 8 és nyolcnál több óra napi keret szerint, attól függetlenül, hogy hány ügyben tolmácsolt. Ha a tolmácsolás a tolmács hibáján kívül megghiúsult, a várakozási idő alapján megjelenési díjat kapott. A lakóhelyén és a működési területén kívüli tolmácsolásért napidíjat és útiköltséget is kapott. Hiteles fordításért a tolmács oldalanként kapott díjat, ezért az oldal nagyságát a jogszabály meghatározta.

Egy oldalnak **legalább 25 sort**, és egy sornak **legalább 16 szótagot** kell tartalmaznia. A megkezdett oldal a díjazás szempontjából egész oldalként számít. Sok szakkifejezést tartalmazó **nehéz szöveg** fordításáért kérelemre törvényszék elnöke engedélyezhette magasabb díj felszámítását. A magánfelek részére végzett szóbeli tolmácsolás és nem hiteles, kivonatos írásbeli fordításnak díját a tolmács szabadon állapíthatta meg. A bíróságok részére végzett kivonatos fordítás ingyenessége és a jutalmazási rendszer továbbra is fennmaradt.

A m. kir. belügyminiszternek 277/1924. B. M. eln. számú rendelete a belügyminisztérium fordító osztályának működése és a fordítások díjazásának szabályozása és a m. kir. belügyminiszternek 867/1924. B. M. eln. számú rendelete a belügyminisztérium fordítóosztálya által végzett fordítások alapidíja új rendszert vezetett be a fordítóosztály által végzett munka díjának meghatározásában. A 867/1924. B. M. eln. számú rendelet meghatározott egy **alapidíjat**, míg a 277/1924. B. M. eln. számú rendelet az egyes munkák ellenértékét az alapidíj szorzóiként határozták meg. Ez a szabályozás kodifikációs szempontból előremutató, hiszen az alapidíj rendeletben szereplő összeg módosításával lehetett a teljes árszabályt megváltoztatni. A fordítóosztály **díjtalanul fordított** a m. kir. belügyminisztérium számára, valamint a szegénységüket kétségtelenül igazoló magánfelek számára. Figyelemre méltó, hogy a fordítóosztály minden díjjal megegyező mértékű **kezelési díjat** számolt fel.

Fordítás: 100%	Hitelesítés: 50%	Fordítás másolata: 25%	Idegennyelvű korrektúra: 125%	Sajtótermék olvasása ivenként: 250%
-------------------	---------------------	------------------------------	-------------------------------------	---

Ehhez jöttek a duplázó **szorzók** géppel írt fordításokért, ha az oldal betűszáma jelentősen meghaladja a megállapított szótag-, sor- és betűszámot, nehezebb szövegű fordításért, ritkábban használt nyelvről vagy nyelvre fordításért, ógörög és héber fordítá-

sokért. A megrendelési határidő rövidülésével a díjak emelkedtek: 48 órán belül dupla, 12 órán belül háromszoros díjtétel járt.

A fordítóosztály működésében megjelent a **közszolgálatosság** is, közszolgák, nyugdíjasok, hadiözvegyek, hadiárvak, hadirokkantak, a vitézi rend tagjai és a menekültek a fordítási díjak felét fizették, viszont a fordítóosztály vezetője magánfordítások engedélyezését legfeljebb egy hét időtartamra a hivatali ügymenet érdekében felfüggeszthette. A díjjegyzéktől eltérést a jogszabály szankcionálta:

„Az a fordító, valamint az a fél, aki a díjjegyzékben megállapítottnál magasabb összeget, vagy illetéket kér vagy ajánl fel, szigorú megtorlás alá esik.”

A rendelet meghatározta az írott oldal méretét: egy oldal legalább **26 sorból** és minden sorban legalább **30 betűből** állt. A megkezdett oldal egész oldalnak számít.

A m. kir. igazságügy-miniszternek 36.000/1942. I. M. számú rendelete a kir. bírósági tolmácsokról, valamint a tolmácsi vizsgaszabályozásról visszaállt a korábbi rendszerre, vagyis összecszerűen határozta meg az oldalankénti fordítási díjakat, és az oldal méretének meghatározásában is változást hozott:

„Egy oldalnak legalább 25 sort és egy sornak legalább 50 betűt (írásjelet) kell tartalmaznia. Ha ennek ellenére valamely oldal kevesebb szöveget tartalmaz, a díjat 50 betűből (írásjeltől) álló sorokra, illetőleg 25 sort tartalmazó oldalakra való átszámítás útján kell megállapítani. A fordításnak 13 sornál kevesebbet tartalmazó utolsó oldala a díjazás szempontjából fél oldalnak, 13 sort vagy annál többet tartalmazó utolsó oldala pedig egész oldalnak számít. A hitelesítés szövegét a díjazás szempontjából nem szabad figyelembe venni.”

A korábbi szabályozással ellentétesen az **igazságügyi hatóságok részére teljesített nem hiteles, kivonatos fordításért** a tolmácsot csak a **hasonló terjedelmű hiteles fordításért járó díj fele** illeti meg. Viszont a nem hatóság előtt teljesített szóbeli tolmácsolásnak, valamint a nem hiteles fordításnak díját az állandó bírósági tolmács és a fél **szabad egyezkedés** útján állapíthatják meg, vagyis szabadárassá vált. Sürgősségi díjként plusz 50% pótlék volt felszámítható.

A rendelet kötelezően írta elő a tolmácsok egységes foglalkoztatását, amelyet ellenőrizni kellett: *„Ha ugyanazon a helyen valamely nyelvre több állandó bírósági tolmács van alkalmazva, az igazságügyi hatóságoknak lehetőleg egyenlő arányban kell őket foglalkoztatniok. Ennek ellenőrzése a kir. törvényszék, illetőleg a kir. járásbíróság elnökének (vezetőjének) feladata.”*

A tolmácsdíjak jogszabályban történő szabályozásának érdekességét mutatja be a *tolmácsi vizsga díjának forintértékben megállapításáról* szóló 50.000/1946. I. M. számú rendelet, amely azért született, mert az 1946-ban bevezetett forint miatt a szolgáltatások

ellenértékét át kellett állítani az új pénznemre. Ezt a rendelkezést – főként számaiban – módosította az igazságügy-miniszter 93.600/1948. I. M. számú rendelete *a bírósági tolmácsokról, valamint a tolmácsi vizsga szabályozásáról szóló 36.000/1942. I. M. számú rendelet és a bírósági tolmácsok, valamint a tolmácsi vizsga díjának forintértékben megállapításáról szóló 50.000/1946. I. M. számú rendelet egyes rendelkezéseinek kiegészítése és módosítása tárgyában.*

3.2. Az 1949. évi szabályozás

Az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda szervezete, ügyvitele és működése tárgyában kiadott 86800/1949. (XI. 1.) IM-rendelet összességében meghatározza a fordítási díjakat, oldalankénti egységben számolva. A rendelet differenciál **megrendelő** szerint és a szöveg **nehézsége** szerint is, más oldalankénti áron fordítottak magánszemélyeknek és közületeknek átlagos, illetve nehéz szövegeket. Az oldal mérete az 1942-ben meghatározott **25 sor × 50 betű** maradt. Az OFFI igazgatója **szegénységi bizonyítványt** felmutató személy részére **díjtalan** fordítás (hitelesítés) készítését engedélyezhette, ha a félnek arra kellően valószínűsített nyomós okból szüksége van. Érdekesség, hogy az esetenkénti megbízás alapján szolgálati viszonyban nem álló személy által végzett fordítás díja az Iroda által felszámítható díj 75%-a volt ingyenes fordítás esetében is.

Korunkban már kodifikációs alapelv, hogy bármely fizetendő ellenszolgáltatás összegét lehetőség szerint nem írjuk jogszabályba, mert az eléggé gyakori árkorrekció minden esetben jogalkotási eljárást von maga után, ezért is történt az 50-es években, hogy a fenti szabályokat 4 hónap elteltével már módosítani kellett, *az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda bolgár és lengyel nyelvre vonatkozó díjszabásának módosítása tárgyában* címmel kiadott 12524/1950. (III. 9.) IM-rendelettel és *az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda gazdasági iroda ügyvitele és működése tárgyában* kiadott 44800/1950. (VII. 30.) IM-rendelettel is. Ez utóbbi rendelet határozza meg az idegen nyelvű iratokról másolat készítésének díját. A tolmácsi díjakat ugyanakkor külön jogszabály, *a bírósági tolmácsok díjainak újabb megállapítása tárgyában* címmel kiadott 44810/1950 (VII. 30) I. M. számú rendelet állapította meg.

Érdekes – *bár még valószínűleg nem fenntarthatósági szempontok miatt* – született meg 1951-ben *a fordítások és fordításmásolatok készítésénél a papírtakarékosság követelményeinek érvényesítéséről* szóló 54.000/1951. IM-rendelet. Papírtakarékosság okán a **25 sor × 50 írásjellel** számolt, 1250 betűhellyel elszámolt oldalakat a rendelkezés miatt a valóságban legalább **60 betűhelyből álló 32 soros** (vagyis 1920 betűhellyel) kellett elkészíteni. Ez a vevő oldaláról azt jelentette, hogy például a valóságban kétoldalas fordításért a megrendelőnek 3 oldalt kellett fizetnie jogszabály rendelkezése alapján az OFFI-nál, másrészt viszont felével csökkentette a gazdasági iroda papírfelhasználását.

Az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda ügyviteléről és működéséről szóló 3/1954. (V. 18.) IM-rendelet már nem a normaszövegében, hanem napjainkban is elfogadható módon, a mellékletében, táblázatos formában határozza meg a fordítói díjakat. A rendelet 10. § (2) bekezdése teremtette meg annak lehetőségét, hogy a fordító díját az

OFFI igazgatója indokolt esetben legfeljebb 15%-kal felemelheti vagy leszállíthatja. A fordítás díja továbbra is oldal egységben van megállapítva. Az 1951-ben külön rendelettel kiadott papírtakarékossági intézkedéseket ez a rendelet is átvette.

A rendelet mellékletében lévő szabályozást folytatta tovább *a könyvkiadásán kívüli egyes fordítási, illetőleg egyes fordításokkal összefüggő szolgáltatásokért az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda által felszámítható díjak megállapításáról* szóló 3/1958. (IV. 12.) IM-ÁH-rendelet. Újdonsága, hogy definiálja a korábban már használt olyan fogalmakat, mint a szakszöveg, sürgősségi díj, hiányszakma, fordítás lektorálása⁸, tartalmi kivonat (szinopszis) készítése, leírás, másolás. A rendeletben új szolgáltatásként jelent meg a vetített szöveg fordítása.

3.3. Az 1962. évi szabályozás

A díjak szabályozását ebben az időszakban két hasonló elnevezésű, hasonló tartalmú rendelet szabályozta: *a könyvkiadásán kívüli fordításokért és e fordításokkal összefüggő munkáért fizethető díjakról* szóló 1/1961. (VII. 1.) IM-rendelet, valamint *a könyvkiadásán kívüli fordítások és e fordításokkal összefüggő szolgáltatások díjáról* szóló 2/1961. (VII. 1.) IM-ÁH-rendelet. Összevetve a jogforrásokat látható, hogy az egyik IM-rendelet, míg a másik az igazságügy-miniszternek az Országos Árhivatal elnökével együttesen kiadott rendelete. Az IM-rendelet munkadíjakat, az IM-ÁH-rendelet szolgáltatási díjakat szabályoz.

Az IM-rendelet a **fordítószervvel** (minden olyan vállalattal, irodával, közületi szerv osztályával, vagy részlegével stb., amely könyvkiadásán kívüli fordítást, illetőleg azzal összefüggő egyéb szolgáltatásokat díjazás ellenében végez) **munkaviszonyban nem álló** személy (a továbbiakban: **külfordító**) részére adott **eseti megbízás** alapján készült fordításért és más azzal összefüggő munkáért fizethető díjakat határozza meg. Meghatározza a külfordítók számára kifizethető **havi munkadíj maximumát**: fordításért, lektorálásért vagy az ezekkel összefüggő egyéb munkáért ténylegesen kifizetésre kerülő munkadíj és a levont adók együttes összege a munkaviszonyban sehol nem álló külfordítónál a havi 4700 Ft-ot, a munkaviszonyban álló külfordítónál pedig a havi 2500 Ft-ot nem haladhatta meg. A rendelet a korábban ismert oldalméretekre új elnevezést vezetett be: egy oldal **60 betűhelyből** (N) álló **32 sort (nagy oldal)** vagy a megrendelő kérelmére **50 betűhelyből** (N) álló **25 sort (kis oldal)** tartalmazzon.

Az IM-ÁH-rendelet szerint az olyan szerv (vállalat, iroda, közületi szerv osztálya vagy részlege stb.; a továbbiakban: **fordítószerv**), amely könyvkiadásán kívüli fordítást, illetőleg ilyen fordítással összefüggő szolgáltatást ellenérték fejében végez, a rendelet *melléklete szerinti* táblázatban **foglalt díjakat köteles felszámítani**, vagyis a fordítószerv által kötelezően alkalmazandó díjszabást állapította meg. A szolgáltatási lista bővült a

8 2. § (4) A fordítás lektorálása alatt a lefordított szövegnek nyelvi vagy szakmai szempontból történő tüzetes átvizsgálását kell érteni.

hanglemezről vagy magnetofonszalagról történő fordítással, viszont **a hitelesítés díját eltörölte.**

A könyvkiadáson kívüli fordítási díjak szabályozásáról szóló 4/1969. (VII. 27.) IM-ÁH-rendelet helyezte hatályon kívül a fenti két, 1961-ben kiadott rendeletet, egy rendeletbe foglalva a fordítást és fordítással kapcsolatos más idegen nyelvi szolgáltatást ellenérték fejében végző jogi személyekre és azon állami, szövetkezeti vagy társadalmi szervre, amely fordításra és fordítással kapcsolatos szolgáltatásra közvetlenül köt megbízási szerződést vele, munkaviszonyban nem álló személlyel vagy olyan dolgozójával, aki nek nem munkaköri kötelessége ilyen munka végzése. A rendelet a szolgáltatásokat **árformákba** rendezte, létezett szabad és maximált árforma, de munkadíj címen meghatározta a megbízási szerződés alapján fizethető **alapidíjakat** is. Újdonság, hogy **a fordítószerveknek a rendelet alapján kellett díjszabásukat elkészíteni, és azt az árhatóságnak tájékoztatásul megküldeni.**

A következő, újabb szabályozás során az igazságügyi tolmácsolás árai is bekerültek az IM-ÁH együttes rendeletébe, bár az – a címétől eltérően – nem önálló rendelet, hanem részben a fenti 4/1969 IM-ÁH együttes rendeletet módosítja. *A könyvkiadáson kívüli fordítás és leírás, valamint a bíróságok és ügyészségek előtti szóbeli tolmácsolás díjairól* szóló 3/1974. (V. 26.) IM-ÁH együttes rendelet sajátos minőségi kategóriákat vezetett be, azonban nem definiálta azok tartalmát: **nyelvileg és szakmailag jó minőségű munka, kiváló minőségű munka**, melyet a fordítói munkadíj legfeljebb 15%-os eltérítésével lehetett elismerni. A melléklet definiálta a **szakszöveg**⁹ és a **nehéz szakszöveg**¹⁰ fogalmát is.

A területet szabályozó új, önálló normaként *a könyvkiadáson kívüli fordítás és leírás, valamint a bíróság és ügyészség előtti szóbeli tolmácsolás díjáról* szóló 7/1980. (VIII. 19.) IM-ÁH együttes rendelet született meg. Érdekessége, hogy deklarálja, hogy a mellékletben közölt leírási szolgáltatás díja és a munkadíj tájékoztató jellegű iránydíj, azoktól a felek eltérhetnek, továbbá, ha a fordítószerv pótdíjat jogosult felszámítani a *(fordítónak fizetendő)* munkadíj a pótdíjnak megfelelő százalékkal emelhető.¹¹

9 A szakszöveg lefordításához általában az általános ismeretet meghaladó szakmai tudás és szakszótárak használata szükséges.

10 A nehéz szakszöveg lefordításához általában a szakterület mélyreható ismerete és a szakirodalom tanulmányozása szükséges. Nehéz szakszöveg az is, amelyik új tudományággal, új tudományos vagy műszaki eljárással kapcsolatos, továbbá amelynek lefordítása igen gondos szövegezési igényel (például nemzetközi szerződés, jogszabály, szabvány, szabadalom, nyomdai vagy egyéb úton többszörözésre szánt anyag), vagy amelynek lefordításához több szakterület együttes ismeretére van szükség.

11 Megjegyzés: <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/98000007.IM/ts/ffffff4/> hivatkozáson a rendeletben elűtés található, az 1. mellékletben a nagy oldal mérete 61 betűhely × 32 sorban került meghatározásra, azonban az Igazságügyi Közlöny 1980. évi 9. számának 216. oldalán 60 betűhely × 32 sor szerepel.

3.4. Az 1986-os szabályozás

Az 1986-os kodifikációs hullámhoz a fordítói és tolmácsolásdíjak tekintetében két norma csatlakozott, a *szakfordítás és tolmácsolás díjáról* szóló 8/1986. (VI. 26.) IM-rendelet, valamint az *Igazságügyi Minisztériumnak a szakfordítás, a lektorálás, valamint a tolmácsolás díjára* vonatkozó XIV/1/1986. (ÁT. 25) **ármegállapítása**.

Ez a rendelet is árformákba sorolja az egyes tevékenységeket, így szerepel legmagasabb (**maximált**) árforma és rögzített (**fix**) árforma. A legmagasabb árforma a szolgáltatásért kiszámlázható legmagasabb díjat jelentette, míg a rögzített árforma kőgensen határozta meg a szolgáltatás ellenértékét. A rendelet felhatalmazása lapján a korábban a rendeletek mellékletében szabályozott konkrét díjak alacsonyabb szintű, az állami irányítás egyéb jogi eszközei közé sorolt, az igazságügyi miniszter által közzétett ármegállapításba kerültek át. Az ármegállapítás szóhasználata szerint a fordítás és tolmácsolás **hatósági díjas** lett. Az alapidj összege jól olvasható kéziratra vagy nyomtatványra, és lektorálatlan, egy példányban gépírással leírt fordításra vonatkozott. Az ármegállapítás I. 5. pontja szerint a **hiteles fordítás lektorálása kötelező**.

Ez a szabályozási forma azonban mindössze három évig maradt hatályban, mivel a *szakfordítás és tolmácsolás díjáról* szóló 8/1986. (VI. 26.) IM-rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló 10/1989. (IX. 28.) IM-rendelet deregulálta a jogszabályi ármegállapítás rendszerét a fordítás és a tolmácsolás vonatkozásában.

A következő táblázatban mutatom be fordítás egységének, az oldal nagyságának változását az egyes jogszabályok tükrében:

Év	sorok száma	betűhely/sor
1873.	30	16 szótag
1916.	25	16 szótag
1924.	26	30
1942.	25	50
1949.	25	50
1951. számolt	25	50
1951. tényleges	32	60
1961. nagy oldal	30	60
1961. kis oldal	25	50

3.5. Utóélet

Mivel a jogi szabályozás tanulmányom harmadik tárgyköre tekintetében 1989-ben megszaktadt, ezért az OFFI honlapján¹² elérhető hatályos árszabás elemeit is megvizsgálom a jogszabályi rendelkezések áttekintésének tapasztalatai alapján.

A mai fordítások árképzése alapvetően eltér a korábbi szabályozástól abban, hogy az oldal egységben történő számolása helyett karakterszám (betűhely) alapján határozzák

¹² <http://www.offi.hu/hiteles-forditas#arak> (Letöltve: 2018. december 17.)

meg a fordítás díját, a célnyelv és a fordítási határidő függvényében. Hiteles fordítás esetén a célnyelvi karakterek száma alapján kell fizetni, egyes képirásos nyelvek (pl. héber, kínai, japán és koreai) esetén egyéb szorzók is felszámításra kerülnek. Hiteles fordítás esetében hitelesítési díjat is kell fizetni, valamint a hitelesítés után oldalanként vagy fájlanként illetéket is. Bizonyos egyszerűsített hiteles fordítás, illetve alapiratok körébe eső iratok fordítása már egységáras, ezen iratoknál a nyelvirány és a vállalási határidő függvényében a fordítási díj egyértelműen meghatározott.

Szakfordítások esetében is karakterszám (betűhely) alapján határozzák meg a fordítás díját, a célnyelv és a fordítási határidő függvényében. Ehhez – a történeti szabályozással összhangban – társulnak különböző, százalékosan meghatározott felárak, például rosszul olvasható vagy nehéz szakszöveg vagy egynapos vállalási határidő esetében, de megtalálható a hanganyag-fordítási kategória is.

4. Zárszó

Áttekintve 150 év jogszabályait úgy tűnt, hogy az állami fordításügy a történelem során pont úgy változott, ahogyan egy épület alakul át, és újul meg korról korra. A kiegyezést követő időszak még kevésbé volt szabályozott, azonban a XX. század eleje már precíz, pontos szabályokat alkotott a tolmácsok és fordítók tevékenységére. Ezek közül kiemelném a díjazásról szóló 1924-ben bevezetett, alapidíj szorzóiként meghatározott – rendkívül modern – ellenérték-számítási szabályokat. A második világháborút követő időszak kollektivizálási törekvései is megmutatkoztak a korszak jogszabályain, például, állami közjegyzőn keresztül is lehetett fordításokat megrendelni, majd az utolsó 1986-os szabályozás több módosítással lekövette a rendszerváltást, ezt mutatja következő 1992-es jogszabályváltozás, amely „a községi tanács végrehajtó bizottságának szakigazgatási szerve”-t „községi jegyző”-re módosította.

A szabályozás világosan bemutatja az állami fordításügy rendszerét: 1869 és 1907 között, 38 éven át működött a Miniszterelnökségen a „*Központi Fordító Osztály*”, mely a Belügyminisztériumban működött tovább 42 éven át, egészen 1949-ig, amikor is szervezetének és állományának átvételével megalakult az OFFI költségvetési szervként az igazságügy-miniszter felügyelete alatt, amely 1994 óta állami tulajdonú részvénytársaságként, 2006 óta pedig zártkörűen működő részvénytársaságként fejt ki tevékenységét.

Érdekes volt megismerni a tolmács és a fordító szakmára vonatkozó képzési szabályok, illetve a tolmácsokkal szembeni elvárások változásait, hiszen volt olyan időszak, amikor a törvényszék mellé rendelt hites tolmács kinevezési javaslatát a törvényszék teljes ülése szentesítette, és a javasolt hites tolmácsot az igazságügy-miniszter nevezte ki. Ma ellenben tolmácsvizsgával „bárki” végezhet tolmácsstevékenységet, sajnos 2009 óta hatósági ellenőrzés nélkül.

Az 1986-ban lezajlott, utolsó kodifikációs hullám jogszabályai több lényegi módosítással napjainkban is hatályban vannak, azonban lassan érdemes elgondolkodni a terület – 21. századi kihívásokhoz igazított – szabályozásának megújításáról.

Felhasznált jogszabályok

- A m. kir. belügyminiszternek 1869. évi mart. 25-én 277. szám alatt kelt valamennyi törvényhatóságához intézett értesítvénye a központi fordító osztály felállításáról.
- A magyar királyi miniszterelnökségnél felállított központi fordítói osztály szervezésére nézve megállapított szabályoknak kivonata (Magyarországi Rendeletek Tára 1869. 11. sz. 238.o.)
- A központi fordító osztály szervezése iránt minisztertanácsi határozat folytán megállapított szabályok (1869/19).
- A szabályozás, a m. kir. igazságügyminiszternek 1873. évi október 22-én 62942 sz. a. kelt rendelete a kir. bírósági hiteles tolmácsokról.
- Az 1888. évi április hó 24-én 12.793. I. M. szám alatt kelt rendelet a bírósági hites tolmácsokról szóló 32.942/1873 I. M. számú rendelet 6. §-ának módosítása iránt.
- A fordítási ügyek mikénti kezelése és a felmerülő költségek viseléséről szóló 114/1888. B. M. eln. számú körrendelet.
- A 8.892/1906 B. M. eln. számú körrendelet a belügyminisztériumban felállított fordító osztály.
- A m. kir. igazságügyminiszternek 9.307/1907. I. M. számú rendelete a m. kir. miniszterelnökségben felállított fordító osztálynak a m. kir. belügyminisztériumba áthelyezése tárgyában.
- A m. kir. igazságügyminiszternek 58.600/1916. I. M. számú rendelete a kir. bírósági tolmácsolásról.
- A m. kir. belügyminiszternek 277/1924. B. M. eln. számú rendelete a belügyminisztérium fordító osztályának működése és a fordítások díjazásának szabályozása.
- A m. kir. belügyminiszternek 867/1924. B. M. eln. számú rendelete a belügyminisztérium fordító osztálya által végzett fordítások alapdíja.
- A m. kir. belügyminiszter 1927. évi 156.198. számú rendelete a közigazgatási eljárásban használható hiteles fordítások a belügyminisztérium fordító osztályának szervezete és a magán-fordítóirodák működésének szabályozásáról.
- A m. kir. igazságügyminiszternek 36.000/1942. I. M. számú rendelete a kir. bírósági tolmácsokról, valamint a tolmácsi vizsgaszabályozásról.
- A tolmácsi vizsga díjának forintértékben megállapításáról szóló 50.000/1946. I. M. számú rendelet.
- Az igazságügyminiszter 93.600/1948. I. M. számú rendelete a bírósági tolmácsokról, valamint a tolmácsi vizsga szabályozásáról szóló 36.000/1942. I. M. számú rendelet és a bírósági tolmácsok, valamint a tolmácsi vizsga díjának forintértékben megállapításáról szóló 50.000/1946. I. M. számú rendelet egyes rendelkezéseinek kiegészítése és módosítása tárgyában.

- Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda létesítése tárgyában kiadott 4234/1949. (IX. 15.) MT-rendelet.
- Az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda szervezete, ügyvitel és működése tárgyában kiadott 86800/1949. (XI. 1.) IM-rendelet.
- Az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda bolgár és lengyel nyelvre vonatkozó díjszabásának módosítása tárgyában címmel kiadott 12524/1950. (III. 9.) IM-rendelet.
- Az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda gazdasági iroda ügyvitel és működése tárgyában kiadott 44800/1950. (VII. 30.) IM-rendelet.
- A bírósági tolmácsok díjainak újabb megállapítása tárgyában 44810/1950 (VII. 30) I.M. számú rendelet.
- A fordítások és fordításmások készítésénél a papírtakarékosság követelményeinek érvényesítéséről szóló 54.000/1951. IM-rendelet (IK 245. lap).
- A 2.815/A-152/1/1951. IM III/1. közlemény a bíróságok helytelen gyakorlata idegen nyelvű fordítás beszerzésével kapcsolatban (IK 355. lap).
- Az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda ügyviteléről és működéséről szóló 3/1954. (V. 18.) IM-rendelet melléklete.
- A könyvkiadáson kívüli egyes fordítási, illetőleg egyes fordításokkal összefüggő szolgáltatásokért az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda által felszámítható díjak megállapításáról szóló 3/1958. (IV. 12.) IM-ÁH-rendelet.
- A könyvkiadáson kívüli fordításokért és e fordításokkal összefüggő munkákért fizethető díjakról szóló 1/1961. (VII. 1.) IM-rendelet.
- A könyvkiadáson kívüli fordítások és e fordításokkal összefüggő szolgáltatások díjáról szóló 2/1961. (VII. 1.) IM-ÁH-rendelet.
- A tolmácsi feladatok ellátásáról szóló 8/1962. (III. 22.) Korm. rendelet.
- A tolmácsigazolványról, a tolmácsvizsgáról és a tolmácsok nyilvántartásáról szóló 1/1962. (VII. 7.) MM-rendelet.
- Az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda jogköréről és működéséről szóló 1/1963. (III. 12.) IM-rendelet.
- Az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda ügyviteléről szóló 102/1963. (IK 6.) IM-utasítás.
- A bíróságok és ügyészségek előtti szóbeli tolmácsolásról szóló 2/1963. (IV. 17.) MM-rendelet.
- A könyvkiadáson kívüli fordítási díjak szabályozásáról szóló 4/1969. (VII. 27.) IM-ÁH-rendelet.
- A szakfordító- és tolmácsképzésről, valamint a tolmácsigazolványhoz szükséges vizsgáról szóló 3/1974. (II. 6.) MM-rendelet.
- A könyvkiadáson kívüli fordítás és leírás, valamint a bíróság és ügyészség előtti szóbeli tolmácsolás díjáról szóló 7/1980. (VIII. 19.) IM-ÁH együttes rendelet.
- A szakfordításról és tolmácsolásról szóló 24/1986. (VI. 26.) MT-rendelet.
- A szakfordításról és a tolmácsolásról szóló 24/1986. (VI. 26.) MT-rendelet végrehajtásáról szóló 7/1986. (VI. 26.) IM-rendelet.
- A szakfordítás és tolmácsolás díjáról szóló 8/1986. (VI. 26.) IM-rendelet.
- A szakfordító- és tolmácsképzés megszerzésének feltételeiről szóló 7/1986. (VI. 26.) MM-rendelet.

Az Igazságügyi Minisztériumnak a szakfordítás, a lektorálás, valamint a tolmácsolás díjára vonatkozó XIV/1/1986. (ÁT. 25) ármegállapítása.
A szakfordítás és tolmácsolás díjáról szóló 8/1986. (VI. 26.) IM-rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló 10/1989. (IX. 28.) IM-rendelet.

The History OFFI from the Perspective of Legislation. In my paper, I have examined the legislation on state translation services in the past 150 years and come to the conclusion that the translation services provided by the state have been changing over history in exactly the same way as a building may transform and renew from one era to the next. The period following the Austro-Hungarian Compromise was not yet strictly regulated. However, by the beginning of the 20th century, well-defined and precise rules had been introduced on the activities carried out by translators and interpreters. Collectivisation after World War II had an impact on the legislation of that period, for example translations could be ordered also through the state notaries public, as they were then called. The subsequent amendments to the last, 1986 legislation before the system change complied with the needs of the changing political regime and the regulatory requirements related to EU membership, and the same efforts are reflected in the 1992 changes in the legislation.

The history of related legislation clearly reflects the changes in the organisational setup of state translation services. The Central Translation Department was part of the Prime Minister's Office for 38 years between 1869 and 1907. After that, it operated in the Ministry of Interior for 42 years until 1949, when OFFI was established as a budgetary organ supervised by the Ministry of Justice, by transferring the organisation and staff of the Central Translation Department. OFFI was transformed into a state-owned company limited by shares 1994, and since 2006, it has been a state-owned private company limited by shares.

It was interesting to discover how the rules on the professional qualification of translators and interpreters, as well as the requirements prescribed for their activities have changed over time. There was a period for example when the proposal for appointing a sworn translator to the court had to be approved by the whole session of the court and the proposed sworn translator was appointed directly by the Minister of Justice. By contrast, nowadays “anybody” who has passed an interpreting examination can work as an interpreter, and, since 2009, unfortunately even without any official supervision.

The regulations of the last wave of legislation in 1986 are still effective with some substantive amendments; however, perhaps it is now time for renewing the regulation of the profession and adapt it to the challenges of the 21st century.

Keywords: legislation, sworn interpreter, certification, interpreting examination, interpreters' fee